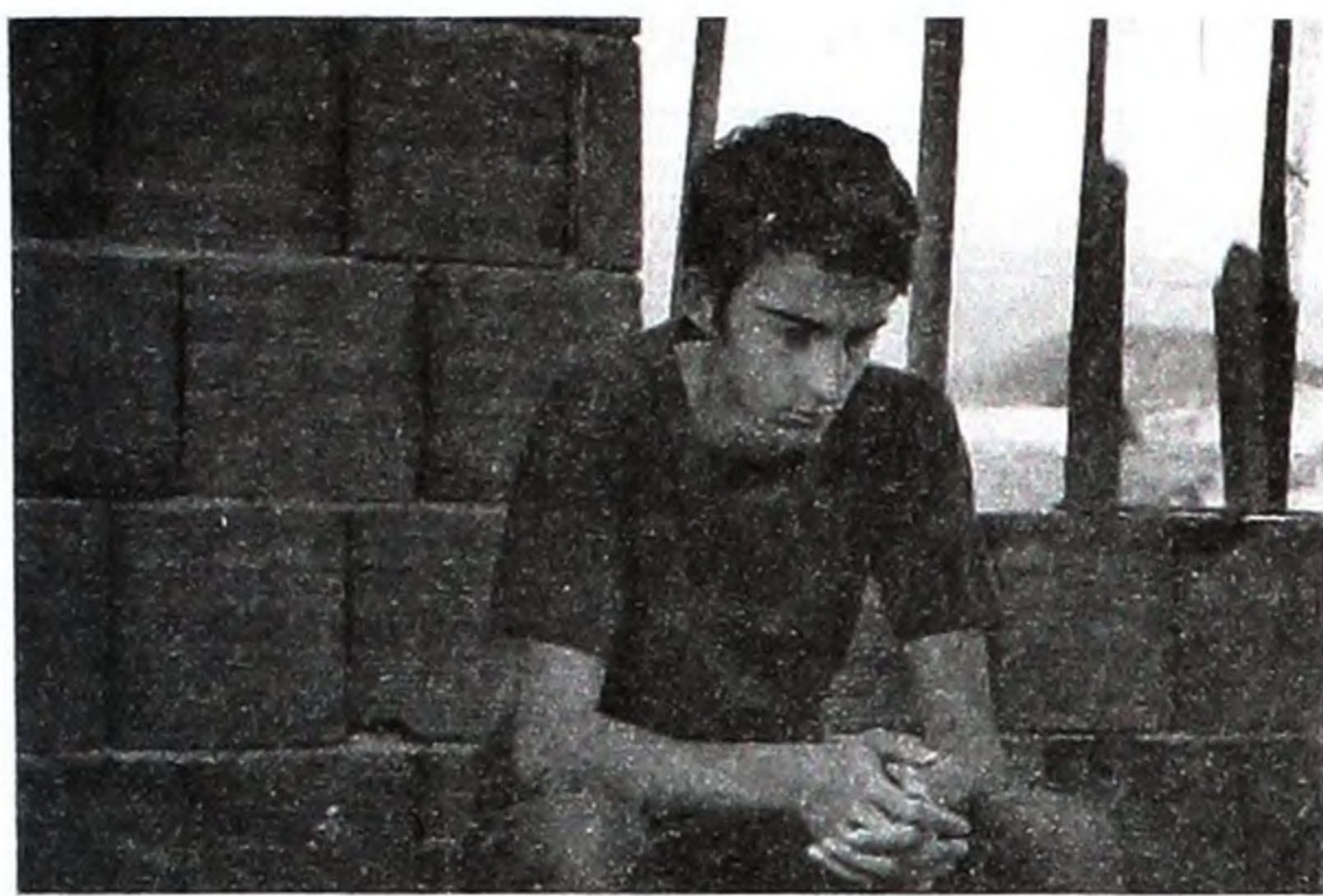

Олена Новікова

На «Берлінале» і навколо

Цього року Берлінський МКФ виявив особливу політкоректність. Крім європейських і американських картин – у головній програмі світових прем'єр було показано два турецьких, іранський, албанський, ізраїльський фільми, а в «Панорамі» російсько-чеченський та документальний німецько-російський про Ходорковського. На підтримку відомого іранського режисера Яфара Панахі, якого влада ув'язнила із заборною 20 років займатися професійною діяльністю, на «Берлінале» пройшла ретроспектива його фільмів, його обрали членом журі. Під час фестивалю в журі стояв стілець з його прізвищем.

«Прощення кров'ю». Режисер Джошуа Марстон. США, Данія, Італія, Албанія, 2011.

«В суботу». Режисер Олександр Міндадзе. Росія, Німеччина, Україна, 2011.

«Туринський кінь». Режисер Бела Тарр. США, Німеччина, Франція, Швейцарія, Угорщина, 2011.

Стрічка іранського режисера Асхара Фараді «Надер і Ясмін, розлучення» дістала майже всі престижні нагороди «Берлінале»: «Золотого ведмеда», два «Срібних» – за кращу жіночу і чоловічу роль (отримали ансамблем всі актори і акторки), приз Екуменічного журі, газети «Моргенпост». Йдеться про житейську і соціальну драму. Дружина намовляє чоловіка покинути Іран. Спочатку він згоден, але потім не хоче залишити хворого батька. Дружина кидає чоловіка. Їхня донька залишається з батьком... На думку кінокритиків, фільм добротний, але в оцінці спрацювали симпатія і співчуття до іранських кіномитців, які працюють у непростих умовах.

Чи не вперше зазвучала на Берлінале Албанія. Цікава історія створення фільму «Прощення кров'ю» за сценарієм американського режисера Джошуа Марстона і албанця Андаміона Муратая. Марстона вразило, що північна Албанія живе за законами XV століття, які встановив принц Леке Дукаджіні, серед яких і «кривава помста» за вбивство родича по чоловічій лінії. Виявилось, що закони принца були відмінні в період диктатури т. зв. «соціаліста» Енвера Ходжі в XX ст. З падінням комунізму в 1992 році законслухняне гірське населення розгубилося: як тепер жити, чим заповнити вакуум. Повернулися до старого. Якщо в часи Ходжі трапився один випадок вендетти, то з 1992 року було вбито 9500 чоловіків, 2800 чоловіків і хлопчиків ховалося, щоб не загинути, а важку чоловічу роботу виконували жінки і доньки. Така жахлива ситуація – серйозна проблема другої за бідністю країни в Європі на шляху її модернізації і вступу до ЄС. Коли Джошуа запитав хлопчика, що переховується вже два роки, про найбільше бажання, то почув: спілкуватися з друзями...

У фільмі батько родини з братом ховаються в горах і не здаються поліції, а хлопці не ходять до школи, сидять з матір'ю вдома. 15-річна донька розвозить замість батька хліб, заробляє гроші для родини. Старший хлопець мріяв відкрити інтернет-кафе, дівчинка мріє про університет... Підліток нарешті не витримує блокади, відкрито йде до родини батькових ворогів і пропонує встановити мир. Голова родини забороняє своїм синам убити сміливого хлопця, але радить більше не з'являтися. Тим часом батько на прохання ближніх здався поліції, трохи посидів, а за викуп (продали коня) вернувся додому. Хлопець кидає батьківську оселю і йде шукати долі в іншому місці... Фільм добре знятий. Вдало підібрано виконавців ролей брата і сестри, які в житті є сміливими, розумними, сучасними – надія майбутньої Албанії. Д. Марстон і А. Муратай отримали «Срібного ведмеда» за кращий сценарій і приз Екуменічного журі.

Другий албанський фільм (показаний у «Форумі») «Амністія» дебютанта Буджара Алімані теж розповідає про забобони і застарілу мусульманську мораль, що панує не тільки в селах, а й у містах. Йдеться про чоловіка і жінку, що відвідують своїх «ув'язнених» половинок. Вони знайомляться і закохуються одне в одного. Жінка живе з двома дітьми та свекром в іншому містечку. Вона знаходить роботу і житло там, де живе коханий, забирає дітей. Але раптом – амністія. Треба повертатися до старого життя в родині. Довідавшись про закоханих, свекор убиває обох. Фільм отримав премію правозахисної організації.

Особливе місце посів фільм «Туринський кінь» про життя простих людей у XIX столітті відомого угорського режисера Бели Тарра. Чорно-біла стрічка трагічного звучання,

неначе старовинна гравюра на сріблі. Цитата на початку повертає до епізоду, який стався з філософом Ніцше під час мандрів по Італії в Турині. Він побачив, як хазяїн жорстоко б'є старого коня, який не має сил рухатися. Філософ обійняв його і захистив від побоїв. Потім зайшов у будинок і, розповідають, прожив там досить довго, охоплений депресією. У фільмі Тара йдеться про шість днів з життя людей далеко від цивілізації. Життя монотонне, дії автоматичні. Виживати допомагає стара коняка. Жорстокість людей породжена жорстокістю умов їхнього існування. Фільм вражає майстерністю режисера і викликає філософські роздуми, дивитися його непросто. Він здобув «Срібного ведмедя» і відзнаку ФІПРЕССІ. Угорський кінематограф переживає важкі часи. Керівництво держави планує реформи у цій галузі під орудою американців, що може нівелювати національні особливості. Це турбує видатних угорських майстрів, їхній лист-протест підтримали Анджей Вайда, Міхаель Ханеке, Гус Ван Сан та інші режисери і актори.

Україна в конкурсі Берлінале була представлена як копродуксер разом із Росією та Німеччиною фільмом Олександра Міндадзе «В суботу» про Чорнобильську катастрофу. Молодий політпрацівник (у минулому барабанщик рок-оркестру) Валя Кабиш, дізнавшись про аварію з самого початку, чує від працівників станції, що це друга Хіросіма. Вірний партдисципліні, він не може розповісти усім про страшну небезпеку для жителів Прип'яті, але вирішує вивезти з міста кохану дівчину. Та якісь побутові дрібниці стають на перешкоді, потім дівчина не може не виконати обіцянку співати на весіллі, ситуація затягує і Кабиша. Він опиняється у вирі танцю, люди довкола не підозрюють про небезпеку. Стан наче уві сні: хочеш бігти, а поворухнутися не можеш. Музиканти теж знають страшну новину. Спочатку хочуть втекти, а потім приречено повертаються: чи тому, що вже одержали гроші за гру на весіллі, чи розуміючи, що все одно вже отримали дозу від реактора, що палає недалеко від них. Відчай і злість на партійців, які мовчанкою зраджують свій народ, виливаються на Кабиша, його б'ють, але він залишається з ними. Це весілля – наче бенкет під час чуми... Присутні або тяжко захворіють, або помруть... Міндадзе стверджує, що давно мав намір зняти фільм-метафору про чорнобильські події, його цікавила людина, котра не тікає від катастрофи. Враження від фільму різне. Здавалося, не всі іноземці розібралися в ситуації стрічки. Деяких українських журналістів хвилювало, щоб публіку на весіллі з фільму не сприйняли як тупих пияків, гультяїв, як образ українського народу.

У програмі «Панорама» росіяни показали фільм О. Зельдовича «Мішень» та документальний про Ходорковського. «Мішень» – це фільм-метафора. 20-роки XXI сторіччя. Росія і Китай майже злилися. Російська еліта фантастично багата, вишукана і розбещена. Купити може все, тільки не вічну молодість. А, виявляється, в колишньому науковому космічному центрі є місце, скважина, опинившись в якій, можна зовні затриматися у молодому віці. І цю можливість випадає купити за великі гроші, але це не приносить щастя. Багато зла навкруги, воно майже перемагає добро. І хоча головний герой, міністр навколишнього середовища і природних багатств, намагається повернути погляди і діяльність на добро, нічого не вдається. В корумпованій країні його вбивають. Деякі картини по-

ведінки зубожілого люду, що його він устиг ще до смерті запросити в маєток, щоб нагодувати, вражають дикунством і химерністю, як полотна Босха... У картині про Ходорковського режисер Кирило Таші намагався бути максимально об'єктивним. Він використовує судові процеси, інтерв'ю з фігурантом кримінальної справи, його помічниками в різних справах на початку ділової кар'єри, які виїхали за кордон. Зрозуміло, що Михайло Ходорковський не безгрішний, але принципово не хотів підкорятися і кидати країну. Безумовно, його опоненти самі не безгрішні, до того ж насправді сприяють таким, як Ходорковський, але тим, які діляться з владою, і тому на волі. Є думка і сторонніх людей, які підкреслюють, скільки зробив Михайло Семенович для розквіту Ханті-Мансійського краю і справи шкільної освіти.

Заявлений як російсько-чеченський фільм «Барзакх», знятий литовським режисером Мантасом Кведаравічусом, який мешкає в Англії. Документаліст знімає країну з прикметами останньої війни, зі слідами бомбардування. Зникають люди, влада їх не розшукує. За викуп іноді можна врятувати чоловіків. В імпресіоністичній спокійній манері автор малює чеченських людей, їхні обряди: весілля, чоловіче мусульманське прощання з покійним. Розповідаючи про випадки насильства над місцевим населенням, режисер підкреслює, що воно чиниться як з боку центральної федеральної влади, так і місцевих владних структур. Фільм отримав премію Екуменічного журі та Амнесті-Інтернейшнл.

Українці, крім участі в копродукції, показали на своєму стенді в рамках європейського кіноринку три нові роботи, і охочих подивитися їх було немало. Одна з них – у форматі 3Д.

Сильне враження справила автобіографічна картина-дебют Паули Маркович («Срібний ведмідь» за операторську майстерність і дизайн).

У головній програмі було продемонстровано фільми в форматі 3Д. Найцікавіший – Віма Вендерса про танцетатр м. Вупперталя під керівництвом Піни Бауш, славетної майстрині хореографії. Її оригінальні постановки і фантастичне володіння тілом її танцюристів вражують. На жаль, задум реалізувався вже після смерті Піни.

Країни «пострадянського табору» показали в програмах і на європейському ринку досить песимістичні стрічки про депресію і пияцтво, нечесність політичних діячів тощо. Оптимістичну ноту вніс документальний чесько-словацький фільм. Зусиллями сільського старости, генерала у відставці, життя в мальовничому гірському словацькому селищі з кожним днем стає кращим. Чисті заасфальтовані вулиці, гарний стадіон, чудовий клуб... Тільки керівник кількох сусідніх селищ турбується, що села можуть вимерти, бо мало народжується дітей. Він ввів премії за кожного новонародженого. А що ж робити з тими, які вчасно не одружилися? Староста починає кампанію знайомств, але не все залежить від нього...

В цілому представники преси підкреслювали, що такого поганого за програмою фестивалю ще не було.

За каталогом, виданим Українською кінофондацією, в Україні збільшилася кількість кінофестивалів, стрічок. Але там не вказано фестивалю німого кіно, що з великим успіхом і якісною підготовкою почався в Одесі і продовжиться цього року. Це породжує надії на пожвавлення кіножиття в Україні.